

**Posudok na habilitačnú prácu
PaedDr. Petry Lajčiakovej, PhD.**

"Morálne dilemy v psychologických súvislostiach"

PaedDr. Petra Lajčiaková, PhD. predkladá monografiu **"Morálne dilemy v psychologických súvislostiach"** ako svoju habilitačnú prácu v odbore Pedagogická, poradenská a školská psychológia na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Cieľom monografie je, ako to deklaruje autorka hneď v úvode, „podať prehľad o hlavných oblastiach a prístupoch v súčasnej psychológii morálky a poskytnúť zhrnutie umožňujúce orientáciu v súčasných teoretických a výskumných zisteniach k predmetnej problematike“.

Autorka veľmi správne konštatuje, že morálka je formou spoločenského vedomia, ktorej funkcia spočíva v usmerňovaní správania a konania jedincov v ich každodennom živote.

Formálna úroveň dizertácie

Predkladaná habilitačná práca má spolu 218 strán textu (včítane bibliografie) a jej obsah sa člení do 5 kapitol a 19 podkapitol. Oceňujem, že autorka pre spracovanie publikácie použila 311 prameňov slovenskej a zahraničnej odbornej literatúry, z toho takmer polovica zdrojov je zahraničných, mimo českých.

Autorka habilitačnej pracuje podľa bibliograficko-dokumentačných noriem, úprava práce (jej formát, rozsah, riadkovanie, veľkosť písma, číslovanie strán, titulný list, abstrakt) je na požadovanej úrovni.

Odborná úroveň habilitačnej práce

Autorka svoju habilitačnú prácu člení do 5 základných kapitol: psychologické otázky o morálke, psychologické koncepcie morálky, morálne dilemy aj ako prostriedky na rozvíjanie morálneho uvažovania a morálne dilemy v psychologickkej praxi.

V prvých troch kapitolách na vysokej odbornej úrovni analyzuje teoretické poznatky a názory týkajúce sa morálky: najprv venuje pozornosť terminológii - morálka, mravnosť, moralita, následne prináša charakteristiku hlavných psychologických teórií morálky (Piagetova kognitívna teória morálky, Kohlbergova racionalistická teória, Gilliganovej teória o dvoch morálkach, Lindtov dvojaspекtový model a teórie založené na emóciách, napr. Haidtov sociálno-intuistický model a teória morálnych základov). Naposledy v tretej kapitole venuje pozornosť definovaniu základnej terminológie morálnych dilem s dôrazom na psychologické východiská. Kvalitne rozpracovaná je tiež typológia morálnych dilem. Autorka rozlišuje medzi skutočnými, reálnymi a hypotetickými dilemami a diferencuje medzi osobnými a neosobnými dilemami. Spomína tiež zaujímavé kategorizovanie Warka a Krebsa, a upozorňuje na dilemy filozofické, antisociálne dilemy, dilemy sociálneho tlaku a prosociálne morálne dilemy. Pri charakterizovaní psychologických východísk adekvátne

rozlišuje medzi etickými problémami, etickými konfliktami a etickými dilemami, pričom etickou dilemou rozumie situáciu, v ktorej správny postup nie je zrejмый a nezahrňa iba jedno riešenie, „jedinec musí rozhodovať medzi dvoma alternatívami, pričom obe obsahujú niečo negatívne“ (s.88). Osobne ma upútal štvorfázový Ichekov model SIAC, ktorý môže byť pravdepodobne vysoko efektívny aj v rozvíjaní morálneho uvažovania detí a mládeže v školských podmienkach.

Zaujímavá a najmä pre výchovnú a vzdelávaciu prax užitočná je štvrtá kapitola pojednávajúca o morálnych dilemách ako prostriedkoch rozvíjania morálneho uvažovania. Autorka vyzdvihuje najmä využívanie príbehov s morálnou dilemou najprv rozpracovaných Vackom a následne ďalšími autormi. Pre odborníkov z praxe je skutočne nápomocné uvažovať o reálnych dilematických príbehoch, alebo fiktívnych dilemách, či o dilemách súvisiacich s určitým odborom s využívaním skupinovej diskusie na ich riešenie (tab.11,s.136-138) a zároveň zoznámiť sa s výsledkami testovanej diskusnej metódy s dilemami trestu smrti, eutanázie, udania suseda-väzňa a i. Čitateľ-odborník získa presvedčenie, že pomocou diskusie o riešení morálnych dilem možno významným spôsobom zvyšovať zručnosti morálneho uvažovania a celkove úroveň morálnej kompetencie.

Posledná piata kapitola je určená predovšetkým psychológom, ale môže byť podnetnou aj pre iných odborníkov pomáhajúcich profesií. Autorka tu prináša cenné návrhy a odporúčania ako postupovať v práci s klientmi tak, aby bola táto starostlivosť efektívna a kvalitná. Autorka tiež upozorňuje odborníkov – psychológov na každodenné stretávanie sa s morálnymi dilemami v psychologickej praxi pri práci s jednotlivcami, pármami, rodinami a ďalšími sociálnymi skupinami (napr. aj s tlakom na neetické či nemorálne správanie).

Za nosné považujem položenie dôrazu na závažné úlohy psychologickej práce - jednak na hľadanie rovnováhy medzi profesijnou morálkou a vlastnou individuálnou morálkou a jednak na starostlivé uplatňovanie piatich primárnych princípov: úctu k práci iných, nezraníť klienta, pomoc iným, nestrannosť a spravodlivosť, dodržanie sľubu, dôveryhodnosť a napokon nevyhnutnosť starať sa o svoje duševné zdravie.

Otázky do diskusie

1/Kde autorka vidí možnosti efektívnej prípravy psychológov v pregraduálnom aj v postgraduálnom vzdelávaní v oblasti morálnej psychológie a rozvíjania morálneho správania a konania klientov?

2/ Ako by mohol byť organizačne a obsahovo koncipovaný rozvíjajúci program morálneho uvažovania a správania detí a mladistvých v školách?

Záver

Oceňujem, že autorka kladie dôraz na novšie a súčasné trendy vo výskume morálneho vývinu, podčiarkuje dynamickú integračnú úlohu emócií, myslenia a správania v procese morálneho vývinu a robí komparáciu poznatkov o morálnych dilemách v psychologických súvislostiach prezentujúc aj vlastné stanoviská.

Starostlivé preštudovanie, posúdenie a zhodnotenie predkladanej monografie ako habilitačnej práce PaedDr. Petry Lajčiakovej, PhD. "**Morálne dilemy v psychologických súvislostiach**" ma vedie k týmto záverom:

Habilitačná práca

- nadväzuje na práce zahraničných aj slovenských odborníkov zaoberajúcich sa predmetnou problematikou morálky, morálnych dilem a ich využitia v psychologickú praxi a obohacuje psychológiu o nové aspekty a nové rozmery
- obsahuje autorkine tvorivé poznatky a skúsenosti v danej oblasti, ktoré potvrdzujú jej teoreticko-metodologickú ako aj odbornú-praktickú spôsobilosť v danom odbore
- má výraznú aplikačnú hodnotu. Navrhujem autorke v ďalšej etape svojej tvorivej práce uvažovať o vypracovaní preventívneho programu rozvíjania morálneho úsudku aj u žiakov v základných a stredných školách.

Uchádzačka o titul „docent“ má na svojom konte celý rad výskumných projektov – a to zahraničných aj domácich. Jej aktivity na medzinárodnom poli psychológie sú významné a intenzívne. Autorka publikovala mnohé odborné aj vedecké práce, ktoré majú nesporný prínos pre slovenskú psychológiu.

Konštatujem preto, že PaedDr. Petra Lajčiaková, PhD. je zrelou vedeckou a pedagogickou osobnosťou s vynikajúcim renomé doma i v zahraničí. Vzhľadom na to odporúčam, aby PaedDr. Petre Lajčiakovej, PhD. bola po úspešnom habilitačnom konaní a splnení všetkých vysokoškolskou legislatívou predpísaných podmienok udelený akademický titul „docent“ v odbore Pedagogická, poradenská a školská psychológia.

V Bratislave, 3.10.2020

Prof. PhDr. Eva Gajdošová, PhD.
oponentka